

UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA O'QUVCHILARNI KASB-HUNARGA YO'NALTIRISHDA PSIXOLOGIK XIZMATNING AHAMIYATI

Kulmatova Maxarramxon Muminjonovna

Andijon viloyati Marhamat tumani 18-maktab psixologi

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirishda psixologik xizmatning o'rni, kasbiy qiziqish va layoqatlarni aniqlash usullari, zamonaviy kasblar bozorining talablari hamda maktab psixologining faoliyat yo'nalishlari tahlil qilingan. Shuningdek, kasb tanlashda uchraydigan psixologik omillar va ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: kasb-hunarga yo'naltirish, psixologik xizmat, kasbiy qiziqish, kasbiy layoqat, motivatsiya, o'quvchi, kasbiy maslahat.

Kirish

Yosh avlodni ongli ravishda kasb tanlashga tayyorlash davlat ta'lim siyosatining muhim yo'nalishlaridan biridir. Kasb tanlash inson hayotidagi eng mas'uliyatli qarorlardan biri bo'lib, u shaxsning kelajakdagi ijtimoiy mavqei, moddiy farovonligi va shaxsiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli umumiy o'rta ta'lim maktablarida psixologik xizmat faoliyatining asosiy vazifalaridan biri o'quvchilarni kasb-hunarga ilmiy asosda yo'naltirish hisoblanadi.

Bugungi kunda mehnat bozori tez sur'atlar bilan o'zgarib bormoqda. Raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va yangi kasblarning paydo bo'lishi o'quvchilardan zamonaviy kompetensiyalarni talab etmoqda. Shunday sharoitda psixolog o'quvchilarning qobiliyati, qiziqishi va shaxsiy xususiyatlarini aniqlab, ularga mos kasbni tanlashda ko'maklashishi zarur.

Asosiy qism

Kasb-hunarga yo'naltirishning psixologik asoslari

Kasbiy yo'naltirish – bu shaxsning qiziqishi, qobiliyati, temperamenti, xarakteri va individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda unga mos kasbni tanlashga ko'maklashuvchi uzluksiz pedagogik-psixologik jarayondir.

Psixolog kasbiy yo'naltirish jarayonida quyidagi vazifalarni amalga oshiradi:

- o'quvchilarning kasbiy qiziqishlarini aniqlash;
- intellektual va psixologik imkoniyatlarini baholash;
- individual va guruh maslahatlar o'tkazish;
- ota-onalar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish;
- kasblar olami haqida ma'lumot berish;
- kasb tanlashdagi psixologik muammolarni bartaraf etish.

Kasbiy yo'naltirish faqat kasb haqida ma'lumot berish emas, balki shaxsning o'zini

anglashiga yordam beruvchi murakkab psixologik jarayon hisoblanadi.

Psixologik diagnostikaning o'rni

Kasb tanlashda psixodiagnostik metodlar muhim ahamiyat kasb etadi. Psixolog quyidagi yo'nalishlarda diagnostika olib boradi:

- kasbiy qiziqishlarni aniqlash;
- qobiliyat va iste'dodni baholash;
- temperament va xarakter xususiyatlarini o'rganish;
- motivatsiyani aniqlash;
- kommunikativ ko'nikmalarni baholash.

Diagnostika natijalari o'quvchining individual rivojlanish xaritasini tuzishga va unga mos tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Ota-onalar bilan hamkorlik

Ko'plab hollarda o'quvchi kasbni mustaqil emas, balki ota-onasining istagi asosida tanlashga harakat qiladi. Bu esa kelajakda kasbdan qoniqmaslik, motivatsiyaning pasayishi va kasbiy moslashuv muammolariga olib kelishi mumkin.

Shu sababli maktab psixologi ota-onalar uchun seminarlar, davra suhbatlari va individual maslahatlar tashkil etishi lozim. Hamkorlik natijasida o'quvchining qiziqishi va imkoniyatlariga mos kasb tanlash imkoniyati ortadi.

Zamonaviy kasblar va mehnat bozori

Raqamli iqtisodiyot sharoitida yangi kasblarga talab ortib bormoqda. IT, dasturlash, robototexnika, sun'iy intellekt, grafik dizayn, kibertahlil, logistika, ekologiya va tibbiyot sohalariga qiziqish kuchaymoqda.

Psixolog o'quvchilarga nafaqat bugungi, balki istiqbolda talab yuqori bo'ladigan kasblar haqida ham ma'lumot berishi zarur.

Psixolog faoliyatining samarali usullari

Kasb-hunarga yo'naltirish samaradorligini oshirish uchun quyidagi usullar tavsiya etiladi:

- psixologik treninglar;
- "Kasblar olamiga sayohat" tadbirlari;
- qiziqishlar xaritasini tuzish;
- kasb egalari bilan uchrashuvlar;
- oliy va professional ta'lim muassasalariga ekskursiyalar;
- individual rivojlanish rejasini ishlab chiqish.

Mazkur tadbirlar o'quvchilarning kasbiy o'zini anglash darajasini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa

O'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biridir. Ushbu jarayonda maktab psixologining o'rni beqiyosdir. Psixologik diagnostika, individual maslahat, ota-onalar bilan hamkorlik va zamonaviy kasblar

haqida tizimli ma'lumot berish orqali o'quvchilarning ongli kasb tanlashiga erishish mumkin. Natijada jamiyat ehtiyojlariga mos, raqobatbardosh va malakali mutaxassislarni tayyorlash uchun mustahkam poydevor yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni.
3. Karimova V.M. **Psixologiya**. – Toshkent.
4. G'oziev E.G'. **Umumiy psixologiya**. – Toshkent.
5. Klimov Ye.A. **Psixologiya professionalnogo samoopredeleniya**.
6. Holland J. **Making Vocational Choices**.
7. Super D. **Career Development Theory**.